

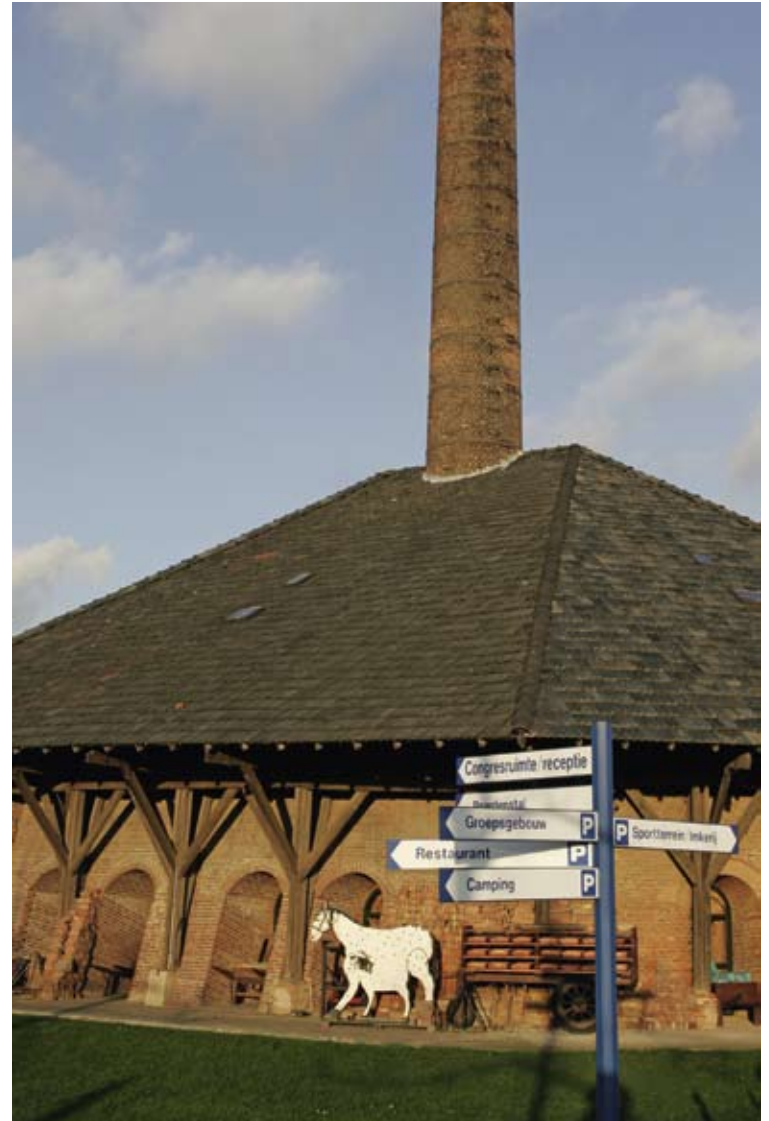
Niet versmelten met natuur, niet verzetten tegen natuur, maar leven met natuur

— Michiel Korthals

>VOOR SOMMIGEN IS NATUUR NIET MEER dan de zonnebloem tussen de straatstenen. Voor anderen betekent het heel vroeg opstaan en het gezwoeg van een vliegend hert bekijken of tapuiten tellen. Weer anderen kerven hun naam in een pony. Natuur en tegennatuur komen beide voor. Natuur gaat van liefde tot haat, van enge en schattige dieren tot grootse landschappen en gewelddadige orkanen.

Mensen gebruiken de natuur op oneindig veel manieren, net zoals de natuur zichzelf voorziet van allerlei diensten. Mensen halen bijvoorbeeld uit de natuur grondstoffen, en de natuur verschaft voedsel aan dieren en planten (men noemt dat de productiefunctie). Mensen verfraaien hun balkonnetje of een autoweg met een geranium of met gras (of in Italië, met oleanders). De natuur laat de bijen de bloemen bevruchten en de mensen gebruiken bacteriën om verontreinigd water schoon te maken (men noemt dat de regulerende functie).

Typisch voor mensen is dat natuur aanleiding is voor allerlei geestelijke activiteiten. Mensen lopen in een natuurpark, snuiven de boslucht op en voelen zich dan beter. Ze kunnen van de natuur leren dat planten en dieren op een ingewikkelde manier met elkaar verbonden zijn en elkaar soms afmaken, soms juist in leven laten of zelfs elkaar helpen in leven te blijven. Op basis van deze ervaringen richten ze hun leven anders in. Maar deze leerprocessen vereisen wat meer dan een wandelingetje van een half uur in het Vondelpark. In het dagelijkse leven in de stad staan we zo ver op afstand van natuurprocessen, dat we niet meer bekend zijn met de diversiteit en complexiteit van natuurprocessen. We hebben hoogstens nog een poes die naar een vogel loert, of een hond die een stok in zijn bek houdt. Muizen maken we af. Deze minieme natuurervaringen werken eerder als een barrière om besef te krijgen van de ingewikkelde natuurprocessen, van de ongekende mogelijkheden van de natuur en van de onmetelijke krachten die hierin schuilen. We denken dat we met ieder harig beest zo kunnen omgaan als met een hond of kat en we willen het voeren en aaien. De wens tot versmelting met de natuur heeft meestal deze stedelijke, dus beperkte, oorsprong. Ook het langdurige gebruik dat we maken van beeldschermen brengt teweeg dat we natuurprocessen steeds minder ervaren. Mensen denken dat een dood beest zo weer op kan staan, zoals een figuurtje op een scherm, en dat bloed direct kan worden afgeveegd.

foto's Hans van den Bos, Bosbeeld.nl

Recreatiecentrum Panoven bij Zevenaar, Gelderse Poort

Veel van deze uiterst ingewikkelde processen zijn ons niet bekend, en juist omdat we zelf onmogelijk zonder deze processen kunnen leven, kennen we ons zelf niet en weten we eigenlijk vaak niet wat we aan het doen zijn. De zelf gebouwde omgeving geeft de illusie dat we zonder natuur kunnen, de natuur naar de rand kunnen dringen en dat we oppermachtig zijn. Een van de eerste filosofen die zagen dat onderdrukking van de natuur onderdrukking

Huifkartocht over de Boschplaat, Terschelling

van de mens zelf impliceert, en van zijn meest kenmerkende levensprocessen, waren Adorno en Horkheimer, die in 1942 het boek *Dialektiek van de Verlichting* schreven. Ze hadden geen idee van de latere ontwikkelingen, van de uitputting van grondstoffen, van de versnelde vermindering van biodiversiteit door de mens, maar het algemene principe, dat vernuftige beheersing van de natuur op mensen terugslaat, zagen ze wel al werkzaam. Deze gedachte was voor hen zo overweldigend, dat pessimisme onvermijdelijk was. Ze zagen alleen nog maar natuurdestructieve ontwikkelingen en wisten niet van een uitweg. Nu, meer dan zestig jaar later, kunnen we de natuurbeheersing nuchterder bekijken en zien we dat we de teugels van de beheersing ook kunnen vieren, en dat we veel kunnen leren van de manier waarop natuurprocessen zelf gebruik maken van elkaar zonder elkaar uit te putten. Er zijn goede voorbeelden van duurzame omgang met natuurprocessen zonder nadelige gevolgen, zoals de ontwikkeling van nieuwe natuur, het herstel van de natuur in Nederland, zonne-energie en de beëindiging van ozonafbrekende gassen. We moeten daarom alert en kritisch zijn maar er is geen goede reden om te concluderen dat vanwege de enorme vernietiging van de natuur van de afgelopen jaren ook in de toekomst natuur op deze schaal zal worden vernietigd.

De enorme verscheidenheid aan natuur, landschappen, soorten planten en dieren (zelfs in Nederland), en de natuurdiensten en processen, worden vaak vergeten, en daardoor is de verleiding groot bepaalde natuur, zoals de wilde natuur, tot de echte natuur uit te roepen en alle andere vormen van natuur, zoals arcadische of pastorale, of meer culturele natuur zoals in natuurparken te verketteren. Het omgekeerde komt ook voor: boeren die de halfwilde natuur als tegennatuur zien.

Ook natuurparken en andere gebieden vertonen een enorme verscheidenheid aan processen en de beheerders van die gebieden hebben daarom een bijzondere verantwoordelijkheid. Niet alleen ten opzichte van de natuur, maar ook met betrekking tot de toegankelijkheid en het stimuleren van ervaringen met de natuur. Ik bedoel niet dat ze overal bordjes en afvalbakken moeten plaatsen. In veel natuurparken worden mensen juist te veel bij het handje genomen. Struinen is soms onmogelijk, en zelf iets doen voor het gebied is ook zelden toegestaan. Maar er zijn heel veel

mensen die graag de kwartelkoning observeren of speuren naar een groen blauwe orchis. Zij maken gebruik van twitter, hyves en alle andere communicatiemiddelen en vormen zo de ogen en oren van natuurbeheerders die hen vertellen hoe de dynamiek van de natuur er voor staat. Bezoekers kunnen worden ingezet als assistent-boswachters.

Dankzij wettelijke maatregelen van Nederlandse en Europese overheid zijn er veel gebieden als natuurparken aangewezen, en het is eigenlijk wonderlijk dat zo weinig betrokkenen zich instellen op het langdurige karakter van die locaties. Zowel beheerders als omwonenden doen alsof het park bij volgende ronde van ruimtelijke ordening zal zijn verdwenen en dat er geen langetermijnsamenwerking moet komen. Maar het park zal niet zo gauw verdwijnen en juist het langdurige karakter van die parken heeft allerlei voordelen zoals de commerciële en recreatieve aantrekkingskracht van bepaalde natuurprocessen, dieren en planten in dat park. Wanneer je bijvoorbeeld in de omgeving van het nationale park de Hoge Veluwe loopt, dan blijkt dat de omliggende regio een eigen identiteit heeft gekregen door dit park. Bewoners uit de omliggende regio en de beheerders zelf hebben er belang bij dat er een mooie, renderende en levendige regio blijft bestaan, die inspeelt op de specifiek waardevolle zaken van het park. Omwonenden zijn daarom in feite assistent-eigenaar met een zware verantwoordelijkheid voor de (dynamische) natuurwaarden van het park. Natuurparken en de bestuurders van omliggende gemeenten zouden moeten streven naar een lange termijn strategie van samenwerking met omwonenden en andere geïnteresseerden om de betekenis van het park goed op de kaart te zetten.<

*Michiel Korthals, Hoogleraar Toegepaste Filosofie, Wageningen UR, lid Raad van Advies NP De Hoge Veluwe
michiel.korthals@wur.nl*

Op deze pagina's verschijnt maandelijks een opiniërend of filosofisch getint artikel van een gastauteur, om onze lezers niet alleen aan het werk, maar ook aan het denken te zetten. Heeft u suggesties voor auteurs of wilt u zelf schrijven, mail dan naar: redactie@vakbladnatuurboslandschap.nl
